

Redactioneel

Dit themanummer is gewijd aan het jaarsymposium van de Werkgroep De Negentiende Eeuw dat op 11 november 2006 plaats had. De verbouwde kerk waarin onze nieuwe uitgeverij Verloren is gehuisvest, vormde een sfeervolle lokatie om het thema ‘Genot in de negentiende eeuw’ vanuit diverse invalshoeken te beschouwen.

Op het symposium stond de vraag centraal waarvan de negentiende-eeuwers heimelijk en openlijk genoten en hoe in de media, de literatuur en de kunsten de genotzuchtige kanten van het negentiende-eeuwse bestaan aan de orde kwamen. In dit nummer is het merendeel van die lezingen tot artikel bewerkt.

Bij wijze van inleiding verkent Marita Mathijssen de thematiek van genot in een eeuw die voor alles deugdzaam wilde zijn. Zij betoogt dat er rond 1870 een omslag aan te wijzen is in het vertoog over genot: van een probleem dat diende te worden bestreden, werd genieten volgens sommige (vooral buitenlandse) auteurs tot plicht.

Hubert Vreeken schetst, op basis van het reisdagboek van een rijke Amsterdamse koopman, een levendig beeld van het scala aan luxe goederen en bijzondere ervaringen waarmee de gegoede burgerij zich graag omringde rond het midden van de negentiende eeuw. Het is een verhaal over goed eten, mooie kleding, snelle rijtuigen, indrukwekkende kunst en majestueuze natuur. De zucht naar genot lijkt vaak ook een vlucht uit de verveling die rijkdom en vrije tijd met zich meebracht.

Dit gold ook voor de Parijse dames die Jos ten Berge beschrijft. Voor hen was het genot van de morfineroes een antwoord op de ‘spleen’ van hun mondaine bestaan. De gouden injectienaalden waarmee ze elkaar bedienden op ‘injectiekransjes’, vormen een treffende samensmelting van moderne medische techniek en ouderwetse pronkzucht. Het gaat in dit artikel om de iconografie van het genot, dat bedreigend leek voor de toenmalige seksevenhoudingen. Genot, vrouwelijkheid en feminisme raakten in de verbeelding van de ‘morfino-manes’ onlosmakelijk met elkaar verbonden.

Jaap Grave gaat in op verschillende vormen van genot zoals die in twee laatnegentiende-eeuwse romans onderscheiden worden. Zinnelijk genot wordt vaak bereikt door grensoverschrijdend gedrag en door het breken met de burgerlijke moraal. Toch wordt het geestelijk genot door verschillende romanpersonages verkozen boven het zinnelijke genot. In deze keus speelt gender een centrale rol.

Ook Henk de Smaele vestigt de aandacht op het genderspecter in het debat over genot en deugdzaamheid. Hij betoogt verder dat er weliswaar weinig

ruimte was voor genot in het dominante negentiende-eeuwse burgerlijke ver-
toog, dat vooral werd gekenmerkt door een hang naar moralisering, discipline-
ring en zelfcontrole, maar dat dit niet betekent dat genot afwezig was of ver-
drukt werd. Het is te gemakkelijk om te denken dat negentiende eeuwers hy-
pocriet waren: zijzelf waren zich vaak zeer bewust van de spanning tussen
voorschrift en dagelijkse praktijk.

De redactie